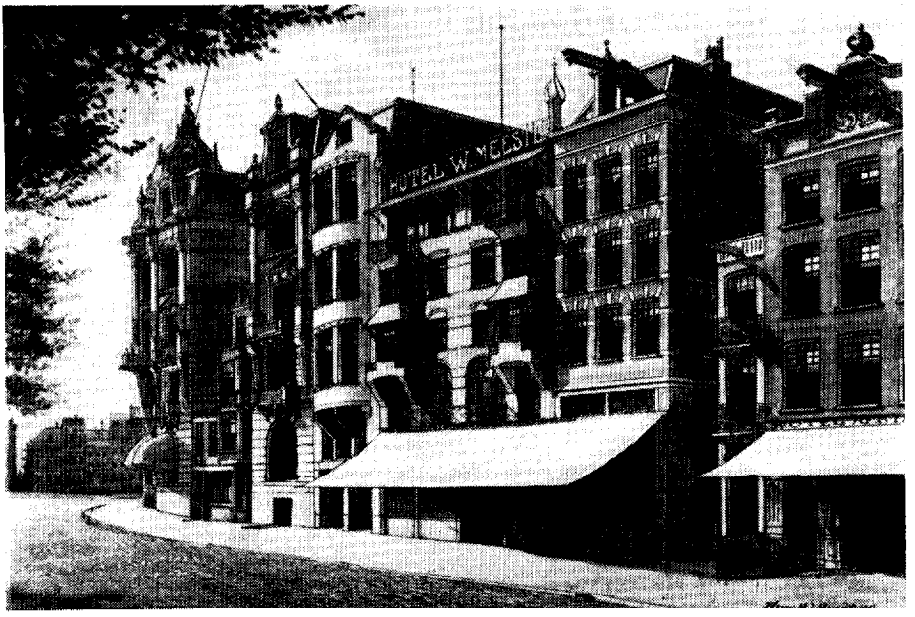
DE HUISJES IN HET VICTORIAHOTEL

I DE BOUW VAN HET HOTEL

Women's Journal van april 1966 bevat een Amsterdamse bijdrage van de journaliste Antonia Ridge, getiteld 'Monument to Olaf'. Toen iemand mij hierop wees, dacht ik niet anders dan dat ik een stuk over de oude Noorse heilige te lezen zou krijgen. Dezer dagen is er zoveel over het behoud van de Olofskapel te doen, dat het mij niet zou hebben verwonderd, wanneer deze schutspatroon zelfs was doorgedrongen tot in een Engels damestijdschrift. Overigens heeft onze Nederlandse hagiograaf, Dr. H. J. Kok, in een stelling in zijn proefschrift van 1958 gezegd, dat niet de Noorse koning Olaf, maar de Friese koning Odulf thans nog voortleeft in de naam van de kapel aan de Zeedijk.

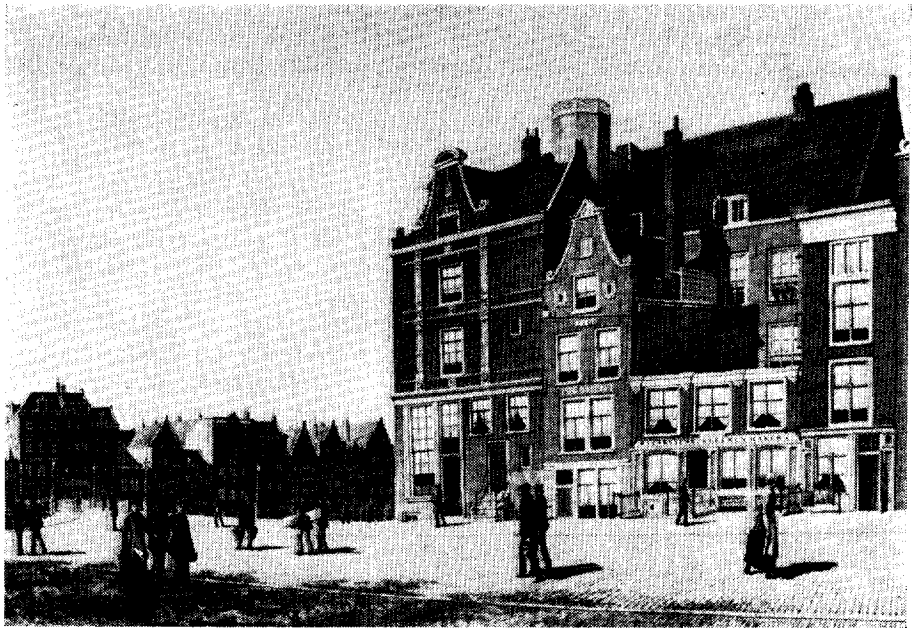
Maar om tot het uitgangspunt terug te keren: Antonia Ridge had een heel andere Olaf op het oog. Ik zal haar verhaal in het kort vertellen. Op boeiende wijze beschrijft zij, hoe haar grootvader, officieel Johannes Anthonius Lindgreen, maar wegens zijn Zweedse afkomst in de wandeling Olaf genaamd, als een soort schrijnwerker in een oud huisje aan de Prins Hendrikkade was gevestigd. Naast zijn liefde voor zijn vak was er zijn bewondering voor Vondel en de 17de eeuw, zodat hij een enthousiast lid was van de 'Vondel Society'. Het is te begrijpen, dat een dergelijke poëtische geest met grote verontwaardiging het Centraal Station zag verrijzen en tegelijkertijd het befaamde uitzicht over het IJ verdwijnen. Toen het nieuwe station ook nog om een hotel bleek te vragen en plannen daartoe werden gemaakt, weigerde Olaf zijn kleine huisje aan de kade, nummer 47, dat uit 1648 stamde, te verkopen en bracht er ook zijn buurman de heer van der Burg op no. 46 toe om dezelfde houding aan te nemen of liever gezegd *f* 46000.— voor zijn huis te vragen. Daarop ging de maatschappij niet in en zo moest het imposante hotel om de twee huisjes heen worden gebouwd. Olaf Lindgreen stierf kort daarna en zijn weduwe verkocht het huisje. Om haar vier dochters groot te kunnen brengen begon zij een pension dicht bij de Sint Nicolaaskerk. Die vier dochters zwermden over de gehele wereld uit, maar de kleindochter Antonia Ridge komt nog vaak in Amsterdam. Met trots kijkt zij dan naar het huisje, dat haar grootvader voort doet leven: '1 am proud and happy to tell you that nos. 47 and 46 Prins Hendrikkade now belong to the Dutch National Trust', schrijft ze. Dat wil zoveel zeggen als de Vereniging Hendrick de Keyser. En dan eindigt zij met te vertellen, dat Vondel zijn Vondelpark heeft, maar 'Even poor Olaf had never dreamed of this! And something tells me, loud and clear as a cathedral bell, that he would not exchange his memorial, no, not for all the parks in Holland.'

Prins Hendrikkade met links het Victoriahotel en de twee ingebouwde huisjes. Tekening H. M. J. Misset 1911. Foto Gem. Archiefdienst.

De lezers hoeven maar naar het plaatje te kijken om te begrijpen, dat de mededeling over de National Trust niet juist is en zo zijn er voor Amsterdam kenners meer ongerijmdheden in het artikel. Toch neem ik echter mijn pet af voor de journalistieke gaven van Antonia Ridge. Na haar artikel gelezen te hebben, was ik overtuigd dat zij iets met de huisjes, die mij van jongs af ook al hadden gefascineerd, te maken moest hebben. Als preciese archivaris begon ik met een onderzoek in het bevolkingsregister in te stellen. En wat wil het merkwaardige! Daar vond ik een Johan Oelof Lindgren. En meteen maakte ik uit, dat de Anthonius door Antonia Ridge was ingevoegd om verband met haarzelf te leggen. Deze Johan Oelof was de zoon van de zeeman Johan Marcus Lindgren, die in 1832 in Bygdu in Zweden was geboren en in 1864 te Amsterdam was getrouwd met Jetske Dijkstra, een 28jarige tapster, afkomstig uit Harlingen. Op 24 februari 1866 was hun zoon Johan Oelof geboren. Tot zoverre ging het onderzoek goed en ik kreeg het prettige gevoel nu al meer te weten dan zijn eigen kleindochter.

Maar toen in 1883 de plannen voor de bouw van het Victoriahotel werden gemaakt, woonde het echtpaar Lindgren-Dijkstra nog met de ongetrouwde zoon Johan Oelof samen en wel op een woonark, die lag tegenover de Schreierstoren en die de bouw van het hotel dus allerminst in de weg stond. Johan Oelof trouwde pas in 1901 en woonde achtereenvolgens op

Prins Hendrikkade vlak vóór de bouw van het hotel, van links naar rechts het hoekhuis met de resten van het torentje, no. 48 (gedeelte van het vroegere Hoge Huis, dat blijkens de gevelsteen in 1688 een nieuwe gevel kreeg), no. 47 De Kleerenmakerij van Carstens, no. 46 de tapperij van Verburgt. Tekening van J. M. A. Rieke 1889. Foto Gem. Archiefdienst.

een schip en daarna op verschillende adressen in de oude binnenstad, het laatst in de Tweede Weteringdwarsstraat 62, waar hij op 13 oktober 1917 stierf. Twee meisjes waren uit het huwelijk geboren, van wie er één jong stierf, de andere nog steeds ongehuwd in Amsterdam woont. Kortom, voor Antonia Ridge was nergens plaats.

Nu was ik nieuwsgierig geworden en wilde wel eens het werkelijke verhaal van de bewoners der huisjes bij het Victoriahotel weten. De oude couranten uit de tijd zelf vertellen het ons. Op 2 februari 1883 wordt voor het eerst gewag gemaakt van de oprichting van de hotelonderneming 'Victoria Hotel' met een kapitaal van *f* 500000.—. Op 10 juni 1889 lezen wij in de Amsterdamsche Courant: 'Aan de Damrakzijde werden door de maatschappij vijf en aan de Prins Hendrikkade drie huizen aangekocht. De perceelen van den kleermaker Karsten en den slijter Verburgt werden wegens te hooge eischen niet gekocht en zullen vermoedelijk worden ingebouwd.' Op 19 augustus 1890 werd het hotel feestelijk geopend en het waren toen de kleermaker Pieter August Carstens, die in 1865 voor *f* 3105.— eigenaar was geworden van no. 47, en de tapper Johannes Frederik Verburgt, die in 1883 voorf 14000.— no. 46 had gekocht, die de plechtigheid van nabij konden meemaken, maar zeker niet tot de genodigden zullen hebben gehoord. De hoge prijs, die de laatste in januari 1883 voor zijn huis,

dat hij tot dusverre had gehuurd, had betaald, zal misschien al een speculatie zijn geweest met het oog op het komende hotel, waarover toen nog wel niets in de kranten had gestaan, maar toch wel iets bekend zal zijn geweest.

De kleermaker Pieter August Carstens was op 14 december 1876 als 46-jarige weduwnaar van Dieudonnée van Dijk getrouwd met de 31-jarige Gerritje Oyen. Op 1 oktober 1870 was uit het eerste huwelijk een dochter Catharina Johanna en op 28 december 1880 uit het tweede huwelijk een zoon Pieter August in het huisje aan de Prins Hendrikkade geboren, een derde kind overleed na enkele maanden. Op 15 oktober 1889 maakte de familie de opening van het Centraal Station mee. Op 27 december van dat jaar vertrok ze tijdelijk naar de Haarlemmerweg 19 om op 15 april 1890 weer terug te keren naar de Prins Hendrikkade. Blijkbaar was de bouw van het grote gevaarte achter hun kleine huisje de bewoners te machtig geworden. Bij de plechtige opening van het hotel op 19 augustus waren ze echter weer present. Nog ruim drie jaar zou de familie Carstens aan de Prins Hendrikkade wonen. Toen verhuisde het gezin naar de Houtmankade 41 en kreeg het huisje tegen het Victoriahotel de barbier Willem Matthijs Krayenhaide, die ongetwijfeld op klanten uit het hotel kon rekenen, als huurder.

Van de Houtmankade verhuisde de kleermaker Carstens op 1 februari 1897 naar de Buiten Oranjestraat 3 en later naar de lste Hugo de Grootstraat 134, waar hij op 29 april 1916 en zijn weduwe op 2 oktober 1918 overleed. Bij zijn dood was hij geen eigenaar meer van het huisje op de Prins Hendrikkade. Een jaar tevoren had hij het voorf 16000.— verkocht.

De erfgenamen van de tapper Johannes Fredrik Verburgt hadden hun bezit met minder winst van de hand gedaan. In 1913 was het voor *f* 15000.— verkocht aan de expediteur en tapper Johannes van den Ende, die kort daarna ook eigenaar van het andere huisje zou worden. De twee huisjes zijn thans, meer dan vijftig jaar later, nog in deze familie. In no. 47 kan men sigaren en souvenirs kopen en daar zullen de gasten van het hotel stellig wel eens komen. No. 46 is verhuurd en wordt nog steeds door een tapper geëxploiteerd. Het lijkt mij niet zozeer een café, dat zijn clienten zal vinden onder de bewoners van het hotel.

Mijn verhaal is heel wat minder boeiend dan dat van Antonia Ridge. Misschien komt echter nog wel eens een van de kleinkinderen van Pieter August Carstens met interessante onthullingen over het leven van de grootvader, die niet week voor het Victoriahotel.

De enige dochter, Catharina Johanna, verliet het huis op de Prins Hendrikkade al eerder dan haar ouders en halfbroertje. Op 16 februari 1894 werd zij in het bevolkingsregister afgeschreven naar Grimburgwal 10. Mijn veronderstelling dat dat wegens een huwelijk zou zijn, werd door de heer H. Heidebrink – als geen ander bekend in die oude registers – meteen weerlegd: Grimburgwal 10 was het Binnengasthuis, waar ze toen als leerlingverpleegster werd ingeschreven. Een speciaal register van die instelling, dat daarna werd opgeslagen, ontlokte hem de uitroep: 'Het is haar niet meegevallen!' Als datum van vertrek vindt men 20 april 1894. Ze trok toen

weer bij haar ouders in, op de Houtmankade 41 11 hoog. Daar woonde op 111 hoog de timmerman Jongens en zijn vrouw Dirkje Dusschoten met als inwoner haar ongetrouwde broer, de timmerman Dirk Dusschoten. Op 27 februari 1896 werd het huwelijk voltrokken tussen Dirk en Catharina Johanna. Het jonge echtpaar vestigde zich in de lste Nassaustraat 10, om enkele maanden later te verhuizen naar het Haarlemmerplein 41, waar hij zijn beroep van timmerman had opgegeven en als bierhuishouder vermeld wordt. Daar werd op 22 november 1896 een dochter Fijtje geboren. Het zou dus Fijtje Dusschoten of een van de andere eventuele kleinkinderen van de kleermaker Carstens moeten zijn, die het verhaal over Prins Hendrikkade 47 vertelden. Maar mocht dat nog eens gebeuren, dan zou – vrees ik – er toch nooit zo'n sappig verhaal komen als dat van Antonia Ridge. En ik wil hier eindigen met een eresaluut aan haar fantasie, die ze zo geloofwaardig wist te maken, dat zelfs ik erin liep. En dit stuk is dan ook in figuurlijke en letterlijke zin een 'Monument to Antonia!' In het volgende gedeelte aal men zien, hoe zij Amsterdam een merkwaardig monument, dat men op de gemeentelijke lijst tevergeefs zoekt, heeft gegeven.

11 DE- MESSECAS

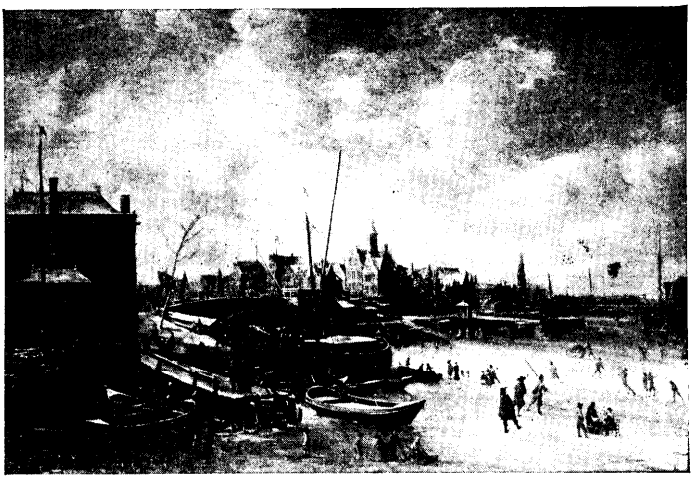
De souvenirs, die men koopt op de Prins Hendrikkade 47, worden verpakt in een zakje, waarop men in het Hollands, Engels, Frans, Duits en Spaans leest: 'Dit huis, bekend om zijn lste klasse sigaren, werd gebouwd in 1517 en is een van de merkwaardigste huizen van Amsterdam. Het verkeert nog in dezelfde toestand als vroeger.' Op de oude gevelsteen van het huis staat echter het jaar 1648 vermeld, dat Antonia Ridge dan ook als uitgangspunt nam.

Ik moet eerlijk bekennen, dat ik aanvankelijk beide dateringen weinig waarschijnlijk vond en meende niet meer dan een onderstuk van een huis voor mij te hebben. Daarom ging ik, nieuwsgierig geworden door de twee zo afwijkende jaren, op onderzoek, allereerst in de prenten en tekeningen. Daarvoor is de Prins Hendrikkade in de buurt van de Nieuwe Brug een allergelukkigst object. Talloze malen is de stad, van uit het IJ gezien, weergegeven. Ik ging van de tegenwoordige tijd terug en vond tot mijn verbazing inderdaad steeds weer hetzelfde lage rechte huisje, tot zelfs op de kaart van Balthasar Florisz van 1625 toe. Op het stadsprofiel van Pieter Bast van 1599 was het huisje er nog niet. Toen waren er de houttuinen of houtopslagplaatsen, waarnaar dat stuk van de kade langs het 1 J lang heeft geheten. Op de vogelvluchtkaart van Cornelis Anthonisz van 1538 en 1544 ziet men die houttuinen het allerduidelijkst.

Op de hoek bij de Nieuwe Brug ligt een huis en erachter aan het Damrak, dat toen Water werd genoemd, een veel hoger huis, dat zich ver naar achteren uitstrekte. Wanneer die beide huizen gebouwd werden, kan ik niet zeggen. De eerste maal, dat we een eigenaar van 'het Hoge Huis' in een akte tegenkomen, is op 5 oktober 1541. Aan de vijf kinderen van Geryt Otsz 'opt Hoge Huys neffens de Nuwe Brugghe' werd toen de nalatenschap van hun vader voor de weeskamer bewezen. Cornelis, de oudste van het

vijftal en geboren in 1521, kocht op 14 december 1549 het ouderlijk huis voor *f* 4600.— en betaalde 22 januari 1552 de laatste termijn van de koopsom. Het was een groot bedrag voor die tijd. Erbij hoorde dan ook het lagere hoekhuis, zoals blijkt uit het verpondingskohier van 1553. In 1562 betaalde Anna Geryts, de weduwe van Cornelis, nog voor beide huizen verponding, maar in 1569 had ze blijkens een volgend kohier het hoekhuis, waarop een torentje prijkte, van de hand gedaan. Toen haar dochter Geerte, die in 1555 was geboren, op 15 december 1573 haar vaderlijk erfdeel bewezen kreeg, woonde de familie nog op het Hoge Huis. Daarna kwam het op naam van een zekere Philips Jansz te staan, toen op naam van Anna Vermolen of Termeulen, die in 1674 in Emden woonde, en ± 1680 werd het overgeboekt op naam van een raadsheer in het Hof van Friesland, Johannes (van) Rhala. Zijn nakomelingen Schultens verkochten op 16 mei 1764 hun ¼ part aan andere nakomelingen, leden van de familievan Sminia, voor *f* 4500.—. Dat is de eerste overdracht van het befaamde Hoge Huis bij de Nieuwe Brug, die bewaard is, en we leren uit deze en uit de volgende van 23 april 1777, dat het om het hoekhuis heenliep, want behalve het grote huis aan het Water was er ook nog een veel kleiner huis aan de Tesselse Kaai, zoals toen de Prins Hendrikkade daar heette. De belendingen, die in 1764 werden opgegeven waren Cornelis Cornelisz Spanjaart aan de zuidzijde en de straat aan de noordzijde, dat wilde zeggen de belendingen uit het midden van de 16de eeuw. Ik houd het er dan ook voor, dat het huis een eeuw lang steeds was vererfd.

Ik ben zo uitvoerig op het Hoge Huis ingegaan, omdat het een belangrijke rol speelde in de geschiedenis van het kleine huisje, dat ertegen werd gebouwd. De houttuinen aan het IJ, achter en naast het Hoge Huis gelegen, hebben een nog veel verder terug te voeren verleden. In 1465 vindt men Meeus Kalair als eigenaar en bewoner van een houttuin en huis, gelegen bij het IJ 'after Clement Claesz huys op die oostzijde' — vermoedelijk was dit laatste hetzelfde als het latere Hoge Huis, zoals uit het volgende zal blijken. De zoon Daem Meeusz, die met kermis van het jaar 1465 7 jaar werd, kocht, toen zijn vader was gestorven in het huis aan de houttuin, in 1480 deze hele bezitting uit de nalatenschap. Het zijn de twee eerste inbrengregisters van de weeskamer, die ons dit alles leren. De houttuin moet na Daem's dood in twee gedeelten zijn gesplitst. Het westelijk deel kwam aan zijn schoonzoon Jan Duvensz, het oostelijk deel aan zijn zoon Meeus Daemsz, zoals uit het kohier van 1543 blijkt. Dit geschiedde vermoedelijk op 3 juli 1533. Van die dag dateert namelijk een overdracht van een huis met houttuin 'achter 't Hooge Huys aen Thije'. Die overdracht is niet bewaard, maar wordt in 1585 op de weeskamer vermeld onder de stukken van de nalatenschap van de zoon van Meeus Daemsz, Dirck Meeusz geheten, die blijkens de kohieren en een schuldbekentenis van 8 november 1558 voor schepenen zijn broer Jan Meeusz als eigenaar van huis en houttuin was opgevolgd. De oudste zoon van Dirck Meeusz, Meus Dircksz genaamd, moet het huis hebben gekocht of toebedeeld hebben gekregen. Hij bewoonde het althans in 1585. Met deze vierde generatie ging het echter mis. Elias deelt in zijn Vroedschap mee, dat Meus van houtkoper te

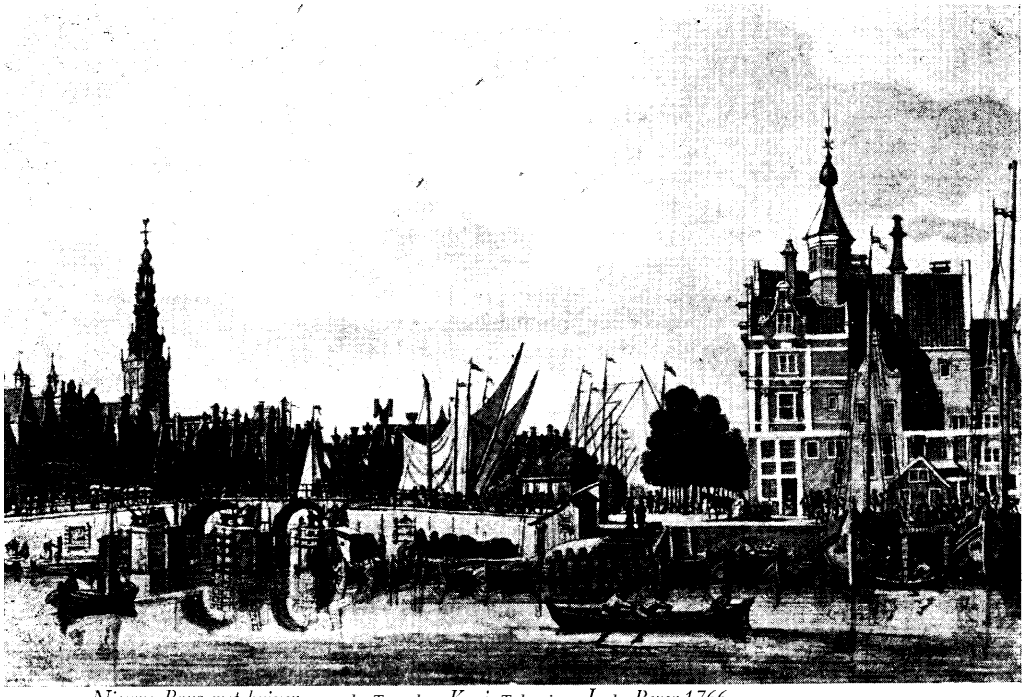
Uitzicht over Het IJ naar de Nieuwe Brug en het huis met het torentje. Schilderij van Abraham Beerstraten, midden 17e eeuw. *Stedelijk Museum.*

Amsterdam drooggasterijhouder te Middelburg werd. Bij deze verandering van beroep past wonderwel het feit, dat de houtkoper Thomas Luensz op 16 mei 1591 door een executieverkoop in het bezit van huis en houttuin kwam, zoals blij kt uit de volgende verkoop op 24 april 1652. Om de koopsom te kunnen betalen, moest hij geld opnemen en op 5 juli 1590 verplichtte hij zich bij rentebrief om aan Geertgen Ooms, de stokoude weduwe van Willem Backer de Oude, twee renten, ieder vanf 72,— per jaar te betalen. Thomas Luensz zal misschien aanvankelijk de houttuin nog wel voor de oorspronkelijke bestemming, namelijk de opslag van hout, hebben gebruikt. Hij nam zijn intrek in het huis, dat in 1606 voor het eerst met een naam werd aangeduid, 'de Aep', toen hij deel nam aan de loterij voor het Haarlemse Oude Mannen en Vrouwenhuis en als devies opgaf: 'Soo' dt God voecht, mijn genoecht'. Wegens de uitlegging van de stad werden de houttuinen verplaatst en het is dan ook niet te verwonderen, dat Thomas op de vrij gekomen grond ging bouwen. Hij had, zoals uit zijn testament blijkt, twee getrouwde dochters, Neeltje en Stijntje. In de verpondingsregisters uit het midden van de 17de eeuw vinden wij Stijntje in het bezit van het latere Prins Hendrikkade 45, stellig 'de Aep', en 47, en een zoon van Neeltje, Pieter Jacobsz Kerck, van het tussenliggende huis, nu no. 46, dat toen luisterde naar de fraaie naam van 'de Maagd van Enkhuizen'. Wanneer dat huis werd gebouwd, kan ik wel niet met zekerheid zeggen, want in de eerste overdracht van 18 oktober 1671 wordt dat niet gezegd, maar ik neem aan, dat het tegelijk met het lage buurhuisje, no. 47, werd gezet, daar het daarmee een gemeenschappelijke muur had. Dat moet dan in 1602 zijn gebeurd. 'De maagd van Enkhuizen' liep tot achter aan 'de

Aep', die daar naar het oosten uitsprong, door en daar kon Thomas Luensz tegen zijn eigen huis precies zo hoog bouwen als hij wilde. Maar het erf ernaast grensde achter aan het Hoge Huis, dat toen aan Philips Jansz behoorde. Wel trachtte Thomas Luensz ook daar hoog te bouwen, maar Philips Jansz verzette zich, en met succes. De zaak kwam voor schepenen en die deden op 12 juli 1602 een uitspraak, die niet bewaard is. Uit de overdrachtsakte van het huis op 2 juni 1649 door de predikant Jacob van Tetrode, die getrouwd was met Annetje Jacobs, een nicht en erfgenaam van Stijntje Thomas, weten we, dat de eigenaar gehouden was aan een bepaalde hoogte en dat het huisje dus van het allereerste ogenblik van zijn bestaan af zijn eigenaardige vorm heeft gehad. Er werd in 1649 dan ook niet van een huis, maar van een 'cas' gesproken, een benaming die ik o.a. terugvond achter een andere bezitting van Thomas Luensz aan de Oudezijds Kolk, waai reeds in 1575 de 'Goudenberchscas' lag, zoals blijkt uit een verklaring naar aanleiding van een kwestie over de vensters etc. voor notaris Ghijsberts van 21 maart 1613. Een dergelijke vorm van huis was in de buurt van de Houttuinen dus niet ongebruikelijk. In de overdracht van 1649 wordt verteld, dat er eerst een houttuin met loods was geweest en nu een messecas en woning. Die messecas met woning stond aan de oost- en zuidzijde precario tegen de muren van het Hoge Huis, maar zou op vermaning zeven duim daarvan moeten afblijven. Bovendien was de conditie, dat de eigenaar van de messekas de lichten van het Hoge Huis niet zou mogen betimmeren en als hij vermaand werd, dat hij dan direct de goten en houvasten, aan de muur van het Hoge Huis gehangen en geslagen, zou afbreken.

De nieuwe eigenaar, Wijnand Jansz Blenck of kortweg Wijnand Jansz geheten, betaalde met minder dan *f* 11000.— voor zijn messecas en woning! Het was zijn eigen geboortehuis, dat hij kocht. Of de cas al direct in 1602 als messenwinkel was ingericht, kan ik niet zeggen. In ieder geval moet dat niet lang daarna zijn gebeurd. Toen op 23 april 1616 Jan Hendrickx, een 23-jarige messenkramer uit Zutfen, die al zes jaar in Amsterdam woonde, en de één jaar oudere Saartje Croonen van Middelburg in ondertrouw gingen, woonden beiden in de Houttuinen. Saartje en haar vader, Jaques Croonen, waren toen al vijftien jaar in Amsterdam gevestigd, en het is mogelijk, dat die vader de eerste huurder van de cas was geweest. Het jonge echtpaar had drie kinderen, toen de vader, Jan Hendricx, in de herfst van 1622 overleed. Op 13 december 1622 bewees de weduwe hun als vaderlijk erfdeel tezamen *f* 3750.—. Blijkbaar beschikte ze echter over veel meer geld, want op 25 april van het volgend jaar werd zij eigenaresse van het hoekhuis met het torentje. Op 28 juli 1623 legde zij, na tien maanden, haar weduwerouw af en ging weer in ondertrouw, ditmaal met de 26-jarige schilder Hendrick Rijcksz. Hij verwisselde zijn beroep van schilder al gauw voor dat van messenmaker. In het kohier van 1631 werd Hendrick Rijcksz aangeslagen voor *f* 40.— en zijn stiefkinderen die aangeduid werden als 'de kinderen van Jan in de Messecas' voor *f* 15.-.

Het was geen geldnood, die op 24 april 1632 Hendrick Rijcksz er toe bracht het mooie hoekhuis met het torentje te verkopen, want de koper, de bierbeschooier Jan Claasz de Dood verplichtte zich hem jaarlijks

Nieuwe Brug met huizen aan de Tesselse Kaai. Tekening J. de Beyer 1766.
Foto Gem. Archiefdienst.

f 300.— losrente te betalen, terwijl Hendrick vijf dagen later voorf 18000.— eigenaar werd van een pakhuis met huis erachter even verderop gelegen, het latere Prins Hendrikkade 43, dat toen 'de Bel' heette.

Ook haar tweede echtgenoot overleed op jeugdige leeftijd en zo trok Saartje Croonen op 11 november 1643 weer naar de weeskamer en bewees aan de drie kinderen uit het 2e huwelijk hun vaderlijk erfdeel. Dat bedroeg ditmaal heel wat meer dan 21 jaar eerder en welf 13800.—. Om het enige kind uit het eerste huwelijk, dat toen nog in leven was, niet te benadelen, verhoogde zij zijn portie tot *f* 4600.—. Dat was Wijnand Janszn. Blenck, die in 1644 met Lijsbet Cornelis in het huwelijk zou treden en misschien al meteen met zijn jonge vrouw in de messekas introk, waarvan hij in 1649 eigenaar zou worden. Hij volgde in alles het voorbeeld van zijn moeder, want op 22 april 1662 werd hij officieel weer eigenaar van het hoekhuis met het torentje, dat zijn stiefvader in 1632 had verkocht. Christiaan Lemmich, een aangetrouwde neef van de overleden bierbeschooier Jan de Dood, verkocht het voor *f* 14100.— aan Wijnand, die het blijkens de verpondingsregisters toen al enige jaren huurde. Er zat dus wel muziek in de messen; toen Wijnand Jansz Blenck stierf, stellig in het hoekhuis, was hij een zeer welge-

steld man. Zijn zoon Jan was als drogist op het Water gevestigd, zijn schoonzoon Gerardus Borstius als boekverkoper op de Nieuwendijk op de hoek van de Dam en geen van beiden zou de messenwinkel voort zetten, maar wel behielden ze de huizen van hun vader en schoonvader. Bij de onderhandse scheiding van 13 juni 1689, die op 18 december 1717 nog eens schriftelijk werd vastgelegd voor notaris Tzeeuwen, waren er heel wat huizen te verdelen. Ik beperk mij tot de huizen op de Tesselse Kaai. Jan Blenck kreeg het hoekhuis, dat toen naar de fraaie naam van 'Voorkruip' luisterde, Gerardus Borstius de messecas, terwijl 'de Bel' onverdeeld eigendom van hen beiden bleef.

'De Bel' bleef nog tot 13 september 1741 in het bezit van de familie, het hoekhuis, dat toen als 'de Goudsbloem' werd aangeduid, tot 19 december 1777, en de messecas het allerlangst en wel tot 11 mei 1784. Er werden toen echter geen messen meer verkocht en de uitdrukking cas was in onbruik geraakt.

Na de dood van Wijnand moet de messecas zijn verhuurd, aanvankelijk nog aan een messenkramer, eerst door Gerardus Borstius, toen door zijn dochter Cornelia en sedert 1730 door de zoon Jacobus Borstius, die net als zijn vader boekverkoper was. Blijkbaar was de cas toen aan een opknapbeurt toe. De overdrachtsakte van het huis en erf van 1784 vermeldt althans, dat daar 'de messenwinkel Anno 1736' in de gevel staat. Nog vertoont de gevel duidelijke aanwijzingen uit die tijd te dateren, zowel in de consoles aan de kroonlijst als in de ornamenten aan de gevelsteen, waarvan de messenwinkel helaas is verdwenen en om onverklaarbare reden vervangen door het jaar 1648. De laatste messenverkoper was Jacobus Leem, die in 1742 *f* 800,— huur betaalde en in 1746 overleed. Hij werd vermoedelijk opgevolgd door Benjamin de Bank, die er althans woonde, toen de zoon Gerardus Borstius in 1769 stierf. Benjamin de Bank handelde in hout en werd als zodanig in de adreslijst van winkeliers van 1767 vermeld.

De band van de nakomelingen met het vooruderlijk huis verdween met het kinderloos overlijden van Gerardus Borstius en zijn weduwe verkocht het huis in 1784 voor *f* 7600.— aan een zekere Klaas Sybes. In de eerste helft van de 19de eeuw waren er achtereenvolgens een chirurgijn, een cargadoor en een boekwinkelier gevestigd, en in 1845 nam de kleermaker Carstens er zijn intrek. In 1879 werd de Tesselse Kaai omgedoopt in Prins Hendrikkade, het Centraal Station verrees, het uitzicht op het IJ verdween, het Hoge Huis en het huis met het torentje, dat intussen zeer was gedecimeerd, werden afgebroken, maar de kleermaker Carstens hield stand. Wat de reden van zijn verzet was, dat in Amsterdam veel verwondering baarde, kan ik niet zeggen. Ik neem echter aan, dat hij niet besefte, welk historisch pand hij daarmee bewaarde. Net als bijna drie eeuwen eerder de eigenaar van het Hoge Huis de eigenaar van de cas had gedwongen tot laagbouw, dwong nu de eigenaar van het kleine lage huisje de hotelonderneming om in te springen. Een oude toestand werd gehandhaafd: het grote hotel vaagde hier niet, zoals vrijwel altijd, in één slag de gehele historie weg. Het bleef althans gedeeltelijk de oude begrenzing van het Hoge Huis houden.

De kleermaker werd opgevolgd door een kapper en die weer door een sigarenwinkelier, K. K. J. van den Ende, die er zich nu ruim vijftig jaar geleden vestigde. Dank zij de vele vreemdelingen zijn er bij zijn nakomelingen behalve sigaren en sigaretten tegenwoordig ook souvenirs te krijgen en daarbij zijn als van ouds . . . messen! De lezers zullen begrijpen, hoe'n genoegen het mij deed in deze historische cas-stellig de enige die in Amsterdam is bewaard gebleven – een mes te kopen. Ik mocht toen ook het huis zien: boven de kamer met drie ramen en nog de sporen van oude bedsteden, beneden de woonkeuken, die thans vrijwel geen daglicht meer heeft, maar toch nog een gezellige ruimte is met een eigen uitgang naar de straat.

Ik hoop dat dit merkwaardige monument, dat Antonia Ridge aan Amsterdam teruggaf, en waaraan ik de jaren 1465 of 1602 zou willen verbinden, tot in lengte van dagen zal blijven bestaan en de herinnering aan een oud Amsterdams plekje levend zal houden.

1. H. v. E.

TESTAMENT VAN EEN VRIJGEMAAKTE SLAAF

Op 8 december 1716 verscheen voor de Amsterdamsche notaris Abraham Tzeeuwen 'Joseph Montal, vrijgemaakte slaaf van wijlen Jurrian Beeck, die hem bij zijn leven uit Oost Indien hadde meegebracht in Christenlande, dewelcke ook bij t leven van opgemelde Jurrian Beek volgens desselfs testament is gelegateerdt' (not. arch. 7597).

Deze laatste zinsnede betekent niet dat Joseph Montal bij bedoeld testament zou zijn vrijgemaakt (Het Hollandse recht kende alleen vrijen (Grotius, Inleidinge 1-4-par.2) en slaven van elders, die in Holland voet aan wal zetten waren dus automatisch vrij), doch dat hem door zijn vroegere meester een som gelds of goederen waren toegekend.

Helaas werd het testament van de op 29 mei 1714 in de Oude Kerk begraven Jurriaan Beeck, waaruit wellicht iets meer zou kunnen blijken over de herkomst van Joseph Montal, niet gevonden. Zijnerzijds benoemde hij tot zijn erfgename 'sijn eenige dochter, genaamt Esperance op Batavia' en zo deze reeds mocht zijn overleden, vermaakte hij zijn goederen aan een aantal met name genoemde bekenden en aan de 'gereformeerde en luyterse arme hier ter stede'.

P.W.